

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Hodnocení kvality spolupráce České Velenice

Zuzana Hájková, Andrea Svobodová

říjen 2020

Obsah:

1	Seznam použitých zkratk.....	3
2	Manažerské shrnutí.....	4
3	Základní terminologie.....	5
3.1	Sociální vyloučení.....	6
4	Metodologie a cílová skupina evaluace.....	7
5	Limity procesní evaluace.....	8
6	Popis výchozího stavu spolupráce aktérů v lokalitě.....	9
7	Popis klíčových aktivit realizovaných v lokalitě v rámci spolupráce.....	9
8	Vyhodnocení spolupráce z perspektivy zapojených aktérů.....	13
9	Zdroje a literatura.....	15

1 Seznam použitých zkratk

ASZ – Agentura pro sociální začleňování
AP – asistent pedagoga
ČSÚ – Český statistický úřad
ČŠI – Česká školní inspekce
DVPP – další vzdělávání pedagogických pracovníků
IKV – inkluzivní a kvalitní vzdělávání
IVP – individuální vzdělávací plán
KIV – konzultant inkluzivního vzdělávání
LK – lokální konzultant
LMP – lehké mentální postižení
LP – lokální partnerství
MPI – Místní plán inkluze
MŠ – mateřská škola
MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
NNO – nevládní nezisková organizace
NZDM – nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
OSPOD – Oddělení sociálně-právní ochrany dětí
OPZ – Operační program Zaměstnanost
SZSZ – Systémové zajištění sociálního začleňování
ORP – obec s rozšířenou působností
PO – podpůrné opatření
PS – pracovní skupina
PPP – Pedagogicko-psychologická poradna
SLDB – Sčítání lidu, domů a bytů
SPC – Speciálně pedagogické centrum
SPSZ – Strategický plán sociálního začleňování
SŠ – Střední škola
SV – sociální vyloučení
SVL – sociálně vyloučená lokalita/lokality
SVP – speciální vzdělávací potřeby
SZ – sociální znevýhodnění
ŠA – školní asistent
Šablony – Šablony pro MŠ a ZŠ – podpora škol formou projektů zjednodušeného vykazování
ŠPZ – školské poradenské zařízení
VA – vstupní analýza Agentury pro sociální začleňování
ZŠ – základní škola

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586.

Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

2 Manažerské shrnutí

Následující zpráva předkládá výsledky zhodnocení průběhu spolupráce Agentury pro sociální začleňování (ASZ) s obcí České Velenice v letech 2016-2020 na základě analýzy dat a rozhovorů provedených v lokalitě v průběhu června a září 2020. Ve zprávě je evaluován průběh spolupráce v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“ (OP VVV), ve všech dokončených i probíhajících klíčových aktivitách projektu vycházejících ze spolupráce s místními aktéry.

České Velenice vstoupily do spolupráce s ASZ v roce 2014, v rámci Individuálního projektu OPZ – Systémové zajištění sociálního začleňování (dále jen „OPZ-SZSZ“). V roce 2017 město přešlo do režimu vzdálené dílčí podpory a v roce 2020 byla spolupráce v rámci projektu OPZ po standardní tříleté podpoře ukončena. Spolupráce v rámci projektu OP VVV – IKV byla navázána v roce 2016, kdy (jako příloha SPSZ) vznikl Místní plán inkluze Města České Velenice 2017–2019 (dále MPI 2017-2019)¹.

Koordinace a síťování místních aktérů probíhalo v rámci pracovní skupiny Vzdělávání organizované ASZ ve spolupráci se zástupci městského úřadu. Neaktivněji se zástupci této pracovní skupiny setkávali v období strategického plánování a tvorby MPI. Později na setkávání pracovní skupiny navázala setkávání koordinátorů inkluze na obci, základní školy a střední školy. Koordinátoři inkluze se setkávali bez přítomnosti KIV, operativně, v momentě, kdy bylo potřeba společné plánování. Setkávání v rámci pracovní skupiny a koordinátorů inkluze splnilo, dle respondentů, svůj účel, v současné době se ale skupina již neschází. Předávání informací mezi jednotlivými aktéry zajišťuje „koordinátorka inkluze na obci“. Někteří respondenti by ale obnovení pracovní skupiny Vzdělávání, v nižší frekvenci, uvítali.

Strategické plánování probíhalo v časovém presu. Důvodem byla nutnost předložit schválený MPI jako podklad pro projektovou žádost. MPI je proto některými místními aktéry vnímán spíše jako formální, účelový dokument než jako závazný strategický dokument.

V časovém presu vznikl i projekt OP VVV „Inkluzivní vzdělávání v Českých Velenicích“, který je hodnocen ambivalentně. Některé jeho součásti, jako například doučování, předškolní klub nebo výjezdové aktivity, jsou hodnoceny jako velmi přínosné. Celkově je ale vnímán jako předimenzovaný, a podle některých respondentů neodráží místní potřeby. Někteří respondenti projekt označují za příliš zatěžující a poukazují také na to, že podpora ze strany ASZ byla realizátorům a účastníkům poskytnuta pouze v počátečních fázích jeho realizace, což problémy s plánováním některých aktivit příliš neusnadnilo. Tuto situaci ovlivnilo zejména časté střídání KIV. Nízká podpora byla dle respondentů poskytována také ze strany MŠMT, kde podobně jako v ASZ docházelo k častým personálním změnám na pozici projektových manažerů.

¹ V průběhu evaluačního šetření vznikl Místní plán inkluze města České Velenice 2 pro období 2020-2022 (dále MPI 2022), jako příloha revidovaného Strategického plánu sociálního začleňování města České Velenice pro období 2018-2020 (dále SPSZ).

Obec proto není nakloněna pokračování spolupráce a nebude žádat o navazující projekt. Zástupci škol by pokračování projektu uvítali, na jeho administrativu a projektovou koordinaci ale nemají kapacity. Daleko přijatelnější je pro ně financovat své aktivity z tzv. Šablon, o které mohou školy žádat přímo, a nikoliv pouze prostřednictvím města nebo ASZ.

Spolupráce s ASZ byla respondenty hodnocena jako významná z důvodu nastartování a odpilotování absentujících služeb. Podobně jako v projektu OPZ-SZSZ i zde je hlavní přínos spolupráce s ASZ spatřován v přenosu příkladů dobré praxe, propojení s aktéry z jiných měst a v realizaci nových aktivit. Pozitivně je vnímána zejména činnost konkrétních LK a KIV. V rozhovorech také zaznělo, že obec potřebuje cílenější pomoc, než jakou jim může ASZ poskytnout (např. zajištění školního psychologa nebo zřízení pobočky PPP přímo v místě apod.).

3 Základní terminologie

Agentura pro sociální začleňování, která je jedním z odborů Ministerstva pro místní rozvoj, byla v roce 2008 ustavena jako ústřední nástroj státní správy pro řešení sociálního začleňování. Jejimi dvěma základními úkoly je zajištění podpory obcím v procesu sociální integrace a odborná koordinace řešení sociálního vyloučení na národní úrovni. ASZ podporuje obce a města v tom, aby mohly plnit svoji funkci v zajišťování rovného přístupu ke vzdělávání, bydlení, zaměstnání, zdravotní péči a dalším zdrojům a institucím všem svým občanům bez ohledu na jejich sociální status.

Základním nástrojem ASZ při řešení sociálního vyloučení v konkrétní obci je **sítování a propojování relevantních místních aktérů**, které je nezbytným předpokladem pro implementaci integračních procesů. K tomu slouží tzv. **Lokální partnerství** (LP), platforma, v jejímž rámci se koordinovaně řeší jednotlivé problematické oblasti prostřednictvím vytčení strategických cílů a naplánování konkrétních opatření pro jejich naplňování. Obec vytváří ve spolupráci s pracovní skupinou pro vzdělávání a zástupci ASZ (lokální konzultant a konzultant pro inkluzivní vzdělávání) **Místní plán inkluze v oblasti vzdělávání** (dále jen MPI).

Cílem MPI je systemizace opatření na podporu inkluzivního vzdělávání v obci v rámci místní vzdělávací soustavy. Plán je vypracován na dobu 3 let. Návrh plánu obsahuje identifikaci problémů v oblasti inkluzivního vzdělávání a rámcový návrh možných opatření řešících daný problém. Opatření přijatá v rámci MPI řeší především problematiku zvýšení kvality vzdělávání dětí a žáků s potřebou podpůrných opatření, zejména zvýšení kvality vzdělávání dětí a žáků socioekonomicky znevýhodněných a pocházejících z odlišného kulturního prostředí, tj. dětí a žáků žijících v sociálně vyloučených lokalitách či ohrožených sociálním vyloučením, a problematiku desegregace škol. V návaznosti na desegregaci škol a kvalitu vzdělávání zmíněných cílových skupin může MPI obsahovat opatření zaměřená na kapacity škol a školských zařízení vyplývající z potřeb území s ohledem na cílové skupiny.

MPI je zpracován v kontextu předpokládaného demografického a sociálně ekonomického vývoje a s ohledem na efektivitu vzdělávací soustavy v místě s ohledem na počty výše zmíněných skupin. Pro nastavení opatření také slouží analýza místní vzdělávací sítě, která popisuje místní vzdělávací síť jak kvalitativně, tak kvantitativně; jsou zjišťovány systémové bariéry v přístupu ke vzdělávání a navrhována opatření na jejich překonávání.

ASZ dlouhodobě odborně mapuje problém sociálního vyloučení a možnosti jeho řešení a snaží se o rozšíření sociálně inkluzivního diskurzu. V lokálních samosprávách působí ve prospěch implementace nových způsobů práce představovaných především propojením, koordinací a aktivizací místních aktérů. Sociální problémy se snaží pojmenovávat přesně, v celé jejich šíři a s ohledem na jejich příčiny, čímž umožňuje změnu vnímání problémů aktéry místní sociální politiky. Může poskytnout alternativu k segregáčním a restriktivním praktikám, v nichž řada lokálních politiků vidí jediný nástroj řešení.

V rámci své práce však naráží také na značné **limity**. Základní limit tvoří skutečnost, že ASZ nedisponuje žádnými pravomocemi vůči obcím a samosprávám ani vlastními finančními zdroji. Sehrává tak úlohu odborného poradce a motivátora. Disponuje rovněž jen velmi omezenými možnostmi systémového ovlivňování na úrovni národní politiky, neboť nemá žádné legislativní ani exekutivní pravomoci. ASZ je tedy pouze zprostředkujícím aktérem, který nemá přímý vliv na stav sociálního vyloučení a sociálně vyloučených lokalit v obcích.

V současné době je nejsilnějším nástrojem vlivu na obce v rukou ASZ **Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám (KPSVL)**, který umožňuje obcím spolupracujícím s ASZ exkluzivně podávat projekty do uzavřených nesoutěžních výzev, kde jsou pro ně předem alokovány značné finanční zdroje. Projektové poradenství v rámci KPSVL se tak stává zásadní intervencí ASZ ovlivňující řešení sociálního začleňování v obcích.

3.1 Sociální vyloučení

Pod pojmem **sociální vyloučení** chápeme proces vylučování lidí nebo skupin lidí na okraj společnosti, do chudoby a izolace. Tento způsob vyloučení se projevuje na různých úrovních, např. sociální, prostorové, ekonomické či symbolické. Sociálně vyloučení se nacházejí v situaci, kdy mají ztížený přístup ke zdrojům běžně dostupným většině obyvatel, zároveň s tím se snižuje jejich schopnost udržovat sociální kontakty s obyvateli mimo situaci sociálního vyloučení a možnosti participace na organizaci sociálního života a účasti v rozhodování. Se sociálním vyloučením je často spojena určitá míra stigmatizace ze strany většinové společnosti, která může izolaci ještě prohlubovat.

Mezi základní indikátory sociálního vyloučení patří materiální chudoba, dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na dávkách v hmotné nouzi, nízká kvalita a nejistota v bydlení, ztížený přístup ke kvalitnímu společnému vzdělávání, vysoká míra zadlužení, výskyt rizikového chování a kriminality a vysoká míra migrace. Jednotlivé ukazatele samy o sobě sociální vyloučení nezakládají. Je to teprve jejich kombinace, která zasaženým jedincům či rodinám brání v integraci či plnohodnotném životě a na různých úrovních je vylučuje ze společnosti. Každý z uvedených aspektů sociálního vyloučení může být v různých lokalitách a

u různých jejich obyvatel zastoupen v jiné míře. Různé kombinace intenzity těchto jevů pak vytvářejí charakter jednotlivých lokalit, které se stejně jako lokální kontext mnohdy výrazně liší. Společná všem lokalitám a jejich obyvatelům je však skutečnost, že se potýkají s několika zásadními existenčními problémy zároveň, a tudíž jejich řešení, které by směřovalo k vymanění se ze stavu sociální exkluze, je natolik obtížné, že je pro sociálně vyloučeného takřka nedosažitelné bez vnější pomoci.

Pokud dochází k vyšší koncentraci osob s kombinací několika nebo všech výše zmíněných ukazatelů, hovoříme o **sociálně vyloučené lokalitě** (SVL). Sociálně vyloučené lokality obvykle vznikají působením systémových aktérů či tržních mechanismů. Při jejich vzniku lze sledovat vnější příčiny tohoto procesu, jako jsou zákonné normy, tržní mechanismy a stanoviska zbytku společnosti, i faktory vnitřní, které se často mezigeneračně reprodukují (např. životní styl samotných sociálně vyloučených). Specifickou roli v sociálním vyloučení hraje etnicita. V českém kontextu se pak jedná o etnicitu romskou. Je však nutné důrazně se vyhradit proti zaměňování pojmu sociální vyloučení s příslušností k romskému etniku. Výše uvedený popis fenoménu sociálního vyloučení jasně dokládá, že stav vyloučení ze společnosti může postihnout kohokoliv, neohledně na jeho etnickou příslušnost. Tomu také v současné době odpovídá zacílení intervencí Agentury pro sociální začleňování.

Dopady sociálního vyloučení na oblast vzdělávání jsou komplexní a projevují se v několika rovinách. Obecně lze ale říct, že děti vyrůstající v prostředí sociálního vyloučení mají menší vzdělanostní šance a jsou častěji předurčeny ke školnímu neúspěchu než jejich vrstevníci. To je dáno různými faktory individuálního a strukturálního charakteru, jakými jsou například ekonomický status rodiny, dosažené vzdělání rodičů, segregace vzdělávacího systému, nedostupnost podpůrných služeb a další. Z hlediska školské legislativy lze tyto žáky označit za žáky se SVP z důvodu odlišných životních podmínek. V praxi ale tito žáci často nebývají diagnostikováni a údaje ve školských výkazech z tohoto důvodu neodpovídají reálné přítomnosti těchto žáků ve třídách. Z tohoto důvodu ve zprávě rozlišujeme mezi pojmem diagnostikované SVP a SVP. Pod pojmem SVP rozumíme speciální vzdělávací potřeby žáka se zdravotním postižením, s jiným zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním (§ 16 z č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), platného v r. 2015).

4 Metodologie a cílová skupina evaluace

Předmětem evaluace je projekt „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“. Hlavním cílem projektu je v zapojených obcích dosáhnout uplatnění principů kvalitního a inkluzivního vzdělávání (IKV) na participativním základě a vytvořit podmínky pro dlouhodobé udržení a rozvoj opatření vzniklých v průběhu projektu na lokální úrovni. Klíčové aktivity (KA) projektu představují realizační nástroje ASZ na místní úrovni (spolupráce s územím, podpora odborné spolupráce, aktivizace relevantních aktérů, metodická podpora a výzkumy, analýzy a evaluace). Realizací jednotlivých KA se vytvářejí

výstupy. Výstupy klíčových aktivit jsou existence a činnost pracovní skupiny vzdělávání (PS), místní plán inkluze (MPI), poskytování projektového poradenství, vstupní analýza, komunikační plány, workshopy, semináře, stáže.

Cílem evaluace je zhodnocení procesu spolupráce ve všech klíčových aktivitách projektu vycházejících ze spolupráce s místními aktéry se zvláštním zřetelem k dopadům na síť místních aktérů. Pokud tedy chceme zkoumat kvalitu spolupráce, ptáme se především, *jak se těmto aktérům daří spolupracovat* při naplňování výše zmíněných klíčových aktivit za účelem podpory inkluzivního a kvalitního vzdělávání. Klíčovými aktéry se rozumí osoby či skupiny zahrnuté nebo ovlivněné evaluovaným projektem. Z povahy projektu se jedná primárně o zástupce ASZ (koordinátora inkluzivního vzdělávání), zřizovatele škol a školských zařízení (ŠŠZ), školy, školská zařízení, neziskové organizace, rodiče a další. Konkrétněji, cílem evaluační zprávy je:

1. zhodnocení spolupráce v rámci PS,
2. zhodnocení průběhu tvorby a schvalování MPI,
3. zhodnocení vlivu veřejných workshopů, seminářů a stáží na aktivizaci místních aktérů,
4. zhodnocení spolupráce při tvorbě vstupní analýzy,
5. zhodnocení spolupráce při nastavování komunikační strategie,
6. zhodnocení poskytovaného projektového poradenství.

Smyslem hodnocení průběhu spolupráce je získat zpětnou vazbu ke spolupráci obcí a ASZ, zaměřenou na zjišťování, co fungovalo, co nefungovalo a co by se mělo zlepšit, a celkově zhodnotit kvalitu spolupráce i účinnost a adekvátnost postupů Agentury.

Proces evaluace se řídil dle „Manuálu pro evaluaci Individuálního projektu OPVVV“. Při evaluaci kvality spolupráce ve městě České Velenice, která probíhala v červnu až říjnu 2020, byla data sbírána prostřednictvím desk research z veřejně dostupných zdrojů a polostrukturovaných rozhovorů. Rozhovorů bylo uskutečněno celkem devět s osmi respondenty. Osloveni byli – kromě KIV a manažerky SPSZ/koordinátorky inkluze – vedoucí NZDM, pracovnice občanské poradny, koordinátorka workshopů (ASZ), ředitel MŠ a ZŠ, ředitelka SŠ a pracovnice SAS. Sesbíraná kvalitativní a kvantitativní data byla analyzována se zřetelem na zachování anonymity klíčových aktérů.

5 Limity procesní evaluace

Hlavní limit procesní evaluace spatřujeme v absenci průběžného monitoringu výstupů a obecně nedostatku podkladů, ze kterých by bylo možné čerpat informace o tom, jak se fungování lokálního partnerství zajišťujícího část SPSZ zaměřenou na IKV vyvíjelo v čase (tzv. průběžné hodnocení spolupráce). Získávání relevantních informací nutných pro evaluaci průběhu spolupráce znesnadnily dále také personální změny v ASZ, kdy se v lokalitě na pozici KIV vystříдалo pět osob, z nichž většina v ASZ již nepracuje. Další limit lze spatřovat v nedostatečném časovém odstupu od realizace některých klíčových aktivit (dále pouze „KA“)

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Výzkum, vývoj, vzdělávání v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“, reg. č. projektu CZ.02.3.62/0.0/0.0/15_001/0000586.

Více na www.socialni-zaclenovani.cz.

projektu. Zmínit lze i zahlcení místních aktérů, kteří byli v posledních letech opakovaně oslovováni v rámci různých šetření, včetně například evaluace projektu IKV stran MŠMT, která probíhá každoročně.

6 Popis výchozího stavu spolupráce aktérů v lokalitě

Spolupráce v rámci projektu „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“ (OP VVV) byla v obci navázána v roce 2016, během již probíhající spolupráce s ASZ, v rámci Individuálního projektu OPZ-SZSZ. Spolupráci v rámci projektu OPZ-SZSZ, která započala v roce 2014, a důvodem jejíhož navázání byla snaha obce řešit prohlubující se problémy se sociálním vyloučením, hodnotili respondenti velmi kladně. Nejčastěji se přitom vyjadřovali k činnosti lokální konzultantky, která v obci působila dlouho a aktivně, a která disponovala širokou škálou kontaktů na zavedené sociální služby ve městech v rámci regionu. Podle výpovědí institucionálních aktérů byla její práce přínosná zejména v tom, že dokázala oslovit vybrané neziskové organizace a přesvědčit je, aby České Velenice zahrnuly pod svou působnost a zřídily si v obci pobočky. Těmto organizacím také poskytovala intenzivní projektové poradenství, což přispělo k jejich dobrému fungování. *„Působila tu aktivně a neumím si to bez ní představit. Z nuly se to vyhouplo na tolik neziskovek, kolik jich tu je, a i navázání těch kontaktů, to ona sehnala ty neziskovky“*². Po ukončení projektu OPZ byly neziskové organizace (dále pouze „NNO“), které chtěly ve své činnosti pokračovat, zahrnuty do krajské sítě služeb. V současné době jsou proto financované z Jihočeského kraje nebo ze zdrojů města, čímž byla zajištěna jejich udržitelnost. Podle zástupkyně města projekty realizované v tomto období zafungovaly jako jakýsi „pilot“, díky kterému bylo možné vyzkoušet využitelnost daných aktivit a upravit jejich nastavení dle lokálních potřeb. *„Během těch 3 let si zjistily, nakolik je tady ta jejich služba potřebná a nakolik je důležitý ji tu mít třeba každý den.“*³. K obdobným závěrům došly i autorky Evaluace strategického plánu sociálního začleňování 2015-2018 České Velenice (Siglová & Büchlerová, 2019).

Vzhledem k výše uvedenému byla výchozí pozice konzultanta inkluzivního vzdělávání při vstupu do lokality velmi dobrá. Byly zde navázané osobní kontakty na místní aktéry a byly ustaveny dobře fungující pracovní skupiny. Za nevýhodu lze označit vysokou vyčerpávanost některých místních aktérů, kdy vzhledem k velikosti lokality a počtu relevantních aktérů IKV byli v rámci pracovních skupin oslovováni stále stejní lidé.

7 Popis klíčových aktivit realizovaných v lokalitě v rámci spolupráce

Koordinace a sítování místních aktérů

² Rozhovor se zástupkyní klíčového aktéra, 17. 6. 2020

³ Rozhovor se zástupkyní klíčového aktéra, 17. 6. 2020

Hlavním nástrojem koordinace a síťování místních aktérů byly **pracovní skupiny**. Ty byly v průběhu spolupráce s ASZ (v rámci projektu IKV) realizovány několikrát do roka v rozmezí tří let. V rámci pracovní skupiny Vzdělávání se pravidelně setkávali zástupci místních škol (ředitel MŠ a ZŠ, vedoucí MŠ, ředitelka SŠ), koordinátorka inkluze na obci a terénní pracovnice města. Stejní aktéři se účastnili i setkání pracovní skupiny Rodina pořádaných v rámci projektu OPZ. Organizačně se na jejich realizaci podíleli KIV a manažerka SPSZ, později koordinátorka inkluze. V době přípravy MPI se PS Vzdělávání scházela intenzivně, cca čtyřikrát ročně. Předmětem PS bylo **strategické plánování formou SWOT analýzy** za přítomnosti zástupců škol, MÚ a ASZ (KIV). Pracovní skupina realizovaná v květnu 2018 byla **tematicky zaměřená**, přizváni byli zástupci z řad expertů, kteří představovali své projekty a výzkumy. Prezentována byla metodika podpory dětí ohrožených školním neúspěchem, Nadace Sirius, představen byl systémový projekt MPSV a výzkum organizace SocioFactor na téma Rodina. PS Vzdělávání sloužila také jako platforma pro předávání informací v rámci jednotlivých institucí.

Později byla intenzita setkávání v této podobě omezena a nahrazena setkáváním koordinátorů inkluze. Pozice koordinátorky inkluze na obci a koordinátorů inkluze na ZŠ a SŠ vznikly v rámci projektu OP VVV „Inkluzivní vzdělávání v Českých Velenicích“ a byly zastávány pracovníci MÚ, ředitelem a zástupkyní ZŠ a ředitelkou SŠ. Tato setkávání byla zaštitována koordinátorkou inkluze na obci a konala se cca jednou měsíčně. Diskutovali na nich organizační i obsahové otázky týkající se projektu realizovaného z OP VVV. Jak uvedla jedna z respondentek, řešili zde především „*aktuální věci týkající se projektu, aktuální věci týkající se školy. Třeba jsem s nimi plánovala výjezdy pedagogů, vybírali jsme témata, na který chtějí proškolit pedagogy a tak. Spíš organizační a realizační věci ohledně toho projektu*“. Koordinátorka inkluze na obci docházela i do dalších organizací (volnočasových, sociálních apod.), kde se snažila mapovat potřeby místních aktérů a informovat je o aktuálním dění v oblasti inkluzivního vzdělávání v obci.

Podpora strategického plánování: příprava a schvalování MPI

Místní plán inkluze pro období 2017-2019 zpracoval, na základě Vstupní analýzy⁴ a výstupů z pracovních skupin, konzultant inkluzivního vzdělávání během strategického plánování, které probíhalo v časovém presu. Důvodem byla nutnost předložit schválený MPI jako podklad pro projektovou žádost. MPI je proto některými místními aktéry vnímán spíše jako formální, účelový dokument než jako závazný strategický dokument. V době evaluace probíhala příprava MPI 2022, to bylo schváleno radou města 23.9.2020.

Centrální experti ASZ do přípravy MPI zapojeni nebyli, místní aktéři ano. Strategická část dokumentu vychází ze SWOT analýzy a definuje čtyři strategické cíle a devět specifických cílů. Většina těchto cílů přímo nebo nepřímo zohledňuje principy inkluzivního vzdělávání. Jak bylo ale uvedeno výše, některé aktivity jsou navrženy pouze obecně a není zřejmé, jakým způsobem a zda vůbec má být zajištěno i větší zapojení dětí a žáků se SVP (včetně sociálně vyloučených). Aktivity plánované v rámci MPI jsou většinou realizovány alespoň částečně dle

⁴ Dvořáková T., TD kontext. (2015). *Situační analýza města České Velenice v Jihočeském kraji*.

plánu a v odpovídající/dostatečné míře. Více k tomuto tématu viz Zpráva o hodnocení spolupráce. Navržené cíle a část plánovaných aktivit se následně promítly i do projektu realizovaného v rámci OP VVV „Inkluzivní vzdělávání v Českých Velenicích“⁵, jehož realizace spadá do období 2017-2020.

Poskytované odborné a projektové poradenství: využívání projektového poradenství ASZ, podpoření žadatelé o projekty

Odborné a projektové poradenství v rámci spolupráce spadá do kompetencí KIV a centrálních a místních expertů. V rámci projektu OP VVV – IKV se ASZ podílela na přípravě projektu „Inkluzivní vzdělávání v Českých Velenicích“, který byl podpořen částkou 6 296 000 Kč. Podle respondentů žádost zpracoval KIV, přestože to nespadá do jeho pracovní náplně. Podobně ale jako v případě tvorby MPI, i zde se zapojení aktéři potýkali s nedostatkem času, vyplývajícím ze snahy dodržet termín vyhlášení dotační výzvy. Dle respondentů projekt sepsal KIV, který jednotlivé aktivity konzultoval se zástupci relevantních institucí. Dva respondenti uvedli, že jak se později ukázalo u několika aktivit, nedostatek času a intenzity zapojení některých aktérů vedlo k jejich ne zcela vhodnému nastavení a důsledkem toho i k obtížím s jejich realizací.

Některá opatření, na které cílil MPI, byla podchycena již v projektu OPZ, na jehož realizaci se ASZ podílela v rámci projektu OPZ – SZSZ. Jednalo se o Nízkoprahový klub pro děti a mládež a službu SAS pro rodiny s dětmi⁶. Projektové poradenství poskytovala lokální konzultantka projektu OPZ, která pomáhala s nastavením konkrétních projektů neziskovým organizacím, nově vstupujícím do lokality. Zástupkyně neziskové organizace k tomu uvedla: „*Osobně jsem se potkala několikrát s paní X, ona mi předala kontakty, doporučila mi tábořský Cheiron, že to je jeden z nejlepších klubů, předala mi na ně kontakt, abych tam mohla na stáže. Propojila nás – i jim dala vědět, že mě tam ona posílá. Já jsem tehdy neměla s NZDM žádný zkušenosti, takže myslím, že v těch začátcích to pro nás byla opravdu velká podpora, že to pro nás byl i lepší start*“⁷.

Analýza místních vzdělávacích systémů: realizace Vstupní analýzy

V rámci spolupráce ASZ vznikly dvě Situační analýzy (2015, 2017) během projektu OPZ a jedna Vstupní analýza v rámci projektu OP VVV (2017). Aktéři byli obeznámeni zejména se Situační analýzou z roku 2015, která jim poskytla dobrý přehled o situaci sociálně vyloučených obyvatel v obci, jejichž počty a potřeby podrobně zmapovala. Jak uvedla jedna respondentka: „*V těch začátcích to pro nás byla opravdu velká podpora, i tím, že to tady pomohli zmapovat, že tady byla nějaká prvotní situace, kterou to zmapovali*“. Analýza byla částečně využita i jako

⁵ Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání, Výzva č. 02_16_021 pro Inkluzivní vzdělávání pro KPSVL v prioritní ose 3 OP

⁶ Dopady realizace těchto opatření na situaci v lokalitě shrnují Siglová & Büchlerová v Evaluaci strategického plánu sociálního začleňování 2015-2018 České Velenice (2019). Podrobně o aktivitách realizovaných na základě MPI, viz Zpráva o hodnocení spolupráce.

⁷ Rozhovor se zástupkyní neziskové organizace, 17. 6. 2020

podklad k definici problémů a návrhu opatření vedoucí k jejich řešení v rámci pracovních skupin a strategického plánování. Řada doporučení směrem k oblasti vzdělávání ale v rámci strategického plánování reflektována nebyla.

Poradenství v oblasti komunikace (Komunikační plány). Podpora aktivizace místních aktérů: Realizace akcí na podporu IKV (odborné workshopy, veřejná setkání).

ASZ v rámci projektu IKV realizovala v lokalitě dva workshopy a jedno veřejné setkání. **Veřejné setkání** se uskutečnilo 7. 6. 2017 pod názvem „Děti, škola, rodina – žijeme tu společně“ a věnovalo se otázkám optimální komunikace mezi rodinou a školou. Na toto téma v rámci panelové diskuse vystoupili zástupci místních škol, školní psycholožka z Gymnázia v Třeboni i ředitelka pedagogicko-psychologické poradny v Jindřichově Hradci. Do debaty byla zapojena také veřejnost. Vedle toho byly na setkání představeny možnosti využívání volnočasových aktivit pro rodiny s dětmi v Českých Velenicích a jako příklad dobré praxe se představilo komunitní centrum Cheiron T z Tábora. V rámci doprovodného programu vystoupila romská kapela Gipsy Suno Ledenice. Organizačně setkání zaštila KIV ve spolupráci s lokální konzultantkou. Jeho význam byl, dle respondentů, zejména v navázání důvěry pro spolupráci s ASZ v rámci projektu IKV a informování zástupců institucí a veřejnosti o podobě spolupráce s ASZ v oblasti vzdělávání a plánovaných aktivitách. Akce se účastnilo celkem 51 osob z řad zástupců institucí i široké veřejnosti a dle respondentů splnila svůj účel.

Workshop uskutečněný 27. 9. 2019 se zaměřil na problematiku finanční gramotnosti a jeho cílem bylo seznámit žáky, potažmo pedagogy a další zainteresované osoby, se základy problematiky finanční gramotnosti a dluhů. Workshop organizačně zaštil KIV a zúčastnilo se ho šest osob. Z představitelů škol a vzdělávacích institucí (vyjma předškolního klubu Beruška) se nezúčastnil nikdo. **Workshop realizovaný 13. 1. 2019** se týkal podpory žáků při přechodu mezi vzdělávacími stupni a byl organizovaný KIV a koordinátorkou veřejných akcí (ASZ). Dostavili se na něj zástupci škol a města. Jeho cílem bylo podle KIV vyslechnout potřeby zástupců škol, zmapovat aktuální plnění MPI 2016 a nastavit podobu další spolupráce pro přípravu MPI 2022.

Dle karty lokality předcházelo tvorbě **Komunikačního plánu** setkání uskutečněné dne 27. 3. 2018. Cílem plánu bylo nastavit způsoby informování široké veřejnosti o aktivitách města v oblasti vzdělávání ve vztahu k inkluzi. Mezi komunikační nástroje patří kromě aktualizace informací na webových stránkách obce dále také například měsíční videomagazíny, každoroční veřejná setkání a články v městském zpravodaji. V návaznosti na tento plán vzniklo například video informující o činnosti předškolního klubu Beruška, realizovaného v rámci OP VVV projektu „Inkluzivní vzdělávání v Českých Velenicích“ i další krátká videa informující veřejnost o projektových aktivitách.

8 Vyhodnocení spolupráce z perspektivy zapojených aktérů

Podle vyjádření respondentů byla spolupráce s ASZ významná z důvodu nastartování a odpilotování služeb, které doposud v obci chyběly. Podobně jako v projektu OPZ – SZSZ, i zde je hlavní přínos spolupráce s ASZ spatřován v přenosu příkladů dobré praxe, propojení s aktéry z jiných měst a v realizaci nových aktivit. Pozitivně je vnímána zejména činnost konkrétních osob. Jak říká jedna respondentka: *„Já myslím, že Agentura pro nás, sociální služby, byla ze začátku hrozně přínosná, protože tady zmapovala situaci, pomohla těm službám rozjet se. Byla tu jedna paní z ASZ a ta nám tady hrozně pomáhala“.*

Pracovní skupiny, které sloužily jako hlavní nástroj koordinace a síťování, se v počáteční fázi spolupráce konaly jednou za dva měsíce. To někteří hodnotili jako příliš zatěžující a frekvence setkávání se postupně snižovala na cca dvakrát ročně. Objevil se dokonce názor, že neustálé setkávání místní aktéry natolik obtěžovalo, že se to negativně odrazilo na ochotě pro další spolupráci. V současné době se pracovní skupiny nesetkávají. Jejich činnost byla respondenty hodnocena jako nadbytečná. Síťovací, koordinační a informační roli pracovních skupin převzala koordinátorka inkluze na obci, jejíž aktivita je v obci vysoce ceněna. Někteří aktéři by ale obnovení pracovních skupin uvítali, v nižší, například roční nebo půlroční frekvenci. Jak uvedla respondentka: *„Neříkám pravidelně se účastnit, ale jednou za čtvrt roku, kdybychom měli informace o tom, co ty školy plánují dělat, co bude, abychom to do těch rodin mohli skrze ty děti předat. I kdyby jednou za půl roku, po začátku školního roku a pak v pololetí. Někjaký předání informací, co ve škole plánují, co s těma rodinama tady, jestli tam jsou i nějaký jiný problémy než třeba ta nedocházka, co tu bude furt.“*

Na pracovních skupinách nebyli přítomni zástupci neziskových organizací, sociálních služeb a realizátoři volnočasových aktivit. Zástupkyně sociální služby uvedla, že se pravidelně účastnila pracovních skupin organizovaných v rámci projektu OPZ, na pracovní skupinu Vzdělávání ale kvůli své příslušnosti pod projekt OPZ zváni nebyli, čímž přišli o možnost být informováni o dění v obci a v oblasti vzdělávání přímo od daných institucí. *„Oni se nás ty věci z pracovních skupin třeba až tak netýkaly, ale věděli jsme aspoň, co se děje, mohli jsme být připravení. Ted' když se nás někdo zeptá, tak nevíme“⁸*. Informace a kontakt s obcí organizaci zajišťuje koordinátorka inkluze na obci, jejíž činnost respondentka hodnotí velice kladně. Podobně se pracovních skupin neúčastnili ani zástupci SAS, kteří působí v terénu a mají jako jedni z mála přímý kontakt se sociálně vyloučenými rodinami. Za osobu, která v rámci pracovních skupin vnášela hlubší pohled do situace a potřeb sociálně vyloučených rodin, lze považovat vedoucí předškolního klubu a doučující města v jedné osobě, která v minulosti zastávala také pozici terénní sociální pracovnice a částečně i koordinátorky inkluze na obci. Pracovních skupin se neúčastnili ani zastupitelé volnočasových institucí. Pracovní skupina tak přišla o možnost zapojit tyto organizace do plánování opatření navržených v MPI směrem k volnému času. To se týká například realizace příměstských a letních táborů, které byly v MPI

⁸ Zástupkyně neziskové organizace, rozhovor 17. 6. 2020

navrženy, aniž by se zde stanovilo, zda se jich budou účastnit i děti se SVP (včetně sociálně vyloučených a znevýhodněných), a jak bude jejich účast podpořena.

Spolupráce s konzultanty inkluzivního vzdělávání byla hodnocena rozporuplně. Výtka zazněla směrem ke konzultantům, kteří dojíždějí ze vzdálenějších měst a nejsou tak dostatečně seznámeni s potřebami lokalit a místními specifiky. Za největší problém však byla označena velká fluktuace a z ní plynoucí nutnost opakovaně zaměstnance ASZ do dění v lokalitě zasvěcovat (v lokalitě působilo celkem 5 KIV). V tomto bodě se výsledek evaluace shoduje s výsledky „Evaluace systémových a koncepčních projektů z výzev PO 3 OP VVV – 3. Průběžná zpráva“, kde jsou personální změny na pozici lokálního konzultanta uváděny jako jeden z hlavních důvodů nespokojenosti se spoluprací obcí s ASZ (2020, s.17). Velice pozitivně byla hodnocena činnost KIV, kteří v lokalitě působili intenzivněji, zejména na začátku spolupráce. Podobně jako v případě LK i u konzultantů IKV místní aktéři vysoce oceňovali zejména metodickou podporu ohledně aktivit realizovaných v rámci tohoto projektu a činnost koordinační a „síťovací“. Z rozhovorů vyplývá, že právě v tomto bodě je podpora ASZ nejvíce vyžadována a vítána. Konkrétně se jednalo o problematiku naplněnosti předškolního klubu, dále bylo řešeno vzdělávání pedagogů v projektu a zahraniční a domácí exkurze. KIV oslovil vhodné lektory, navázal kontakty apod. O jednom z KIV respondentka říká: *„To byl člověk, klobouk dolů. On během toho půl roku si dokázal nakontaktovat spoustu lidí i v Agentuře, ředitelů škol. Na Konferenci v Budějovicích jsme si domluvili výjezd, zrovna tam ten pan ředitel byl. Ředitel na nás byl připravený, měl tam psycholožku, speciální pedagožku, prezentaci, všechno. A byl tam kvůli nám. O prázdninách“*. Výše uvedený KIV v lokalitě působil delší, ale také pouze omezenou dobu (přibližně dva roky). Po jeho odchodu z ASZ místní aktéři intenzivně vnímali absenci proaktivní přínosné spolupráce s KIV s odpovídajícím pracovním úvazkem dedikovaným lokalitě v dalších fázích spolupráce.

Ohledně MPI zazněla ze strany členů pracovních skupin, zástupců obce i dalších dotazovaných osob výtka směrem k nedostatku času, který byl vymezen na jeho přípravu. Tato skutečnost vyplynula z nutnosti dodržet termín podání žádosti o dotaci na projekt z OP VVV, jehož podmínkou je schválené MPI⁹. Z rozhovorů dále vyplynulo i to, že někteří místní aktéři, kteří se účastnili strategického plánování, MPI vnímají spíše jako nezávaznou formalitu. Podobně jako v případě vzniku MPI se nedostatek času projevil negativně i při přípravě **projektové žádosti** k projektu OP VVV „Inkluzivní vzdělávání v Českých Velenicích“, v důsledku čehož nebylo možné podrobně konzultovat všechny navržené aktivity. Výsledkem tohoto byly některé indikátory navržené nevhodně. Respondenti uváděli, že neodrážely specifika lokality a reálné možnosti škol a dalších účastníků projektu: *„Co vidím jako hlavní obtíž u toho OPV projektu, je to, že se nevěnovalo víc času tomu, než se to napsalo. K pořádnému rozvržení. K tomu, co je reálné. Samozřejmě, já to neberu jako chybu toho, kdo to psal, ale mělo si to ohlídat i město. Pohlídat si to měli i ředitelé těch škol, jestli je reálné to takhle dát“*. Jako příklad lze uvést počet výjezdů pedagogů základní školy, které se dle projektu měly uskutečnit tři ročně. Nebo seminář pro MŠ o specifické metodě, na který bylo téměř

⁹ České Velenice podávali projekt do Výzvy č. 02_16_021 – Inkluzivní vzdělávání pro KPSVL. Žádost do této výzvy bylo možné podávat v období od 30.3.2016 do 30.3.2017.

nemožné získat lektora: „Měli proučit tyhle 3 kurzy, semináře pro pedagogy MŠ. Pak to začnete organizovat, což jsem dělala já ty dva a půl roku, a zjistíte, že ten seminář pro pedagogy MŠ učí jediný člověk v ČR, který se odstěhoval do Německa. To, kdybych věděla dopředu, tak řeknu ať tam dá něco jiného“. Při následné realizaci všichni zúčastnění naráželi také na problém s projektem OP VVV jako takovým. Výtky se týkaly jeho nastavení, které se hodí spíše pro větší města, a které neodráží skutečné potřeby v dané lokalitě, i jeho administrativní náročnosti. Upozorňováno bylo například na to, že většinu aktivit, potřebných k uskutečnění pozitivní změny, nelze z projektu financovat, nebo na neefektivní spolupráci s projektovými poradci MŠMT. Řadu aktivit si proto školy financují v rámci tzv. „Šablon“. Žadatelem je v tomto případě škola a celý proces je administrativně méně náročný. Opatření, která byla realizována v rámci spolupráce s ASZ, ať již prostřednictvím „Šablon“, nebo projektu, neměla podle respondentů vždy očekávaný dopad. Jako nadbytečná byla vyhodnocena především opatření financovaná výhradně z prostředků ESF, která nereflektovala místní personální kapacity a administrativní náročnost projektového řízení. Jako fungující byla vyhodnocena personální opatření na podporu škol a pedagogů, opatření na přímou podporu dětí/žáků a jejich rodičů a opatření posilující fungující instituce v místní síti sociálních služeb. Podrobněji se tomuto tématu věnuje Evaluační zpráva o výsledcích spolupráce.

Dle vyjádření KIV zkušenost s realizací projektu zvýšila povědomí zaměstnanců obce i pedagogů v jí zřizovaných školách o užitečnosti opatření v místní vzdělávací síti, která doplňuje státní vzdělávací politiku. Současně ale přispěla k uvědomění, jak obtížně jsou udržitelné aktivity financované z projektů.

9 Zdroje a literatura

Dvořáková T., TD kontext. (2015). *Situační analýza města České Velenice v Jihočeském kraji*.

Evaluační systémových a koncepčních projektů z výzev PO 3 OP VVV – Evaluační okruh C. 3. Průběžná zpráva. (2020). EACE.

Siglová, I., Büchlerová, D. (2019). *Evaluační strategického plánu sociálního začleňování 2015-2018 České Velenice*. Agentura pro sociální začleňování.